

Tófalú (Marosszék) ápril végével kisebb fagy.

Török-Kanizsa ápril 28-ától kezdve május 4-éig folyamatos hideg időjárás volt éjjeli fagyokkal.

Trencsén, május 26-án a hegytetőket mindenféle hó borítja.

Ugra (Küküllőmegye) ápril utolsó napjaiban gyakori hóharmat állt be.

Ujvidék május 4-én erősebb eső, 16-án szinte erősebb eső, éjjel hóval vegyesen, 18-án vegyes eső.

Ungh ápril 29-én éjjel fagy és dér volt.

Unghvár május 5. 6. 7-én és később 16 17 és 18-án erős tartós eső esett.

Vác április 29-én fagy volt, május 4 és 5-ke között erős tartós eső.

Világos ápril 29-én és 30-án fagy volt.

Zólyom május 16-én rövid gyenge eső.

Zombor május 4-én és 5-én, továbbá 5-ről 6-ra végre 16-án és 18-án éjjel erősebb eső volt.

Zsil-völgye (Hunyadmegye) május 16-án 5—12" vastag hó esett, melynek gyors elolvadása vizáradást okozott.

Végül feljegyezzük még azt, hogy a jelen tavaszi időjárás szélsőségei nem csak hazánkat sújták, de kisebb nagyobb mértékben Austria összes tartományában továbbá Német- és Franciaország s Belgium egyes részeikben is volt fagy.

Erdeink lakói.

(Folytatás).

Rágcsálók (Rodentia).

Megnyult testű emlősök, melyek mindenik állkapocsban két-két vésőalaku metszőfoggal birnak.

A rágcsálók általában véve a kisebb és legkisebb emlősökhöz tartoznak, életmódjuk igen különböző és igen sokféle, valamennyi azonban igen erőlyesen befoly a növényzet életére. A kisebb és fiatalabb növények gyökereit leharapják, a kérget

lerágcsálják, s főképen a magvakat eszik. Mindenütt a hol csak növényeket találunk, a mély völgytől kezdve egészen a havasok hóhatáráig, a délkörtől a jégsarkig, a legvirágzóbb rétektől kezdve a kopár homokpuszta széleig, ott vannak a rágcsáló állatok is.

Erdeink egyik ide tartozó legismeretesebb lakója a mókus vagy evetke (*Sciurus vulgaris* L.). Ki ne látta volna már ezen virgoncz, kis, bozontos farku bohóczot, ágról-ágra ugrándozi? Ki ne mulatott volna ezen csinos állatka kecseljes mozdulatain, s ki ne tudná azt, hogy szörmezésnek színezete mennyire különböző, majd vörösbarna, majd szürke, majd fekete-barna a legkülönbözőbb árnyalatokban. Északon, kivált Sibiériában azon szürke fajták élnek, melyeknek bőre a kereskedésben annyira kedveltek. (Fee, Grauwerk.)

Evetünk csak igen ritkán hagyja el az erdőt, hogy az azzal határos bokrokon vagy cserjéken táplálékát keresse, mely mogyorókból, makkból, fenyő- és más erdei fáknak magvaiból áll, de rügyeket, nedvdus kérget és állatokat is kedvel.

Néha, különösen kedvelt táplálék után egész más vidékre is elvonul. Táplálékát keresve, a földön is futkos, azonban csak a fa tetején a sűrű lomb vagy ágak közt érzi magát legbiztosabban, hol is egy vastagabb ághoz simulva, okos szemecskével kíséri az üldöző mozdulatait, vagy ha veszélyt gyanít, neki szökik, mint az ugrás nagy mestere, koronáról koronára, a legvékonyabb ágacska elég biztosságot nyújt neki, hosszú szőrös farka pedig mint egyensúlyozó rud szolgál, vagy pedig esernyő gyanánt a nagy magasságról a földre való ugrásnak ütését mérsékli.

A magas fán szabadon épít magának a mókus rendesen nagy számu fészkeket, ágakból, lombból, s ezeket puhább anyagokkal, összerágott kéreggel, mohával kibéleli, többnyire azonban rendkívüli könnyelműségében a 20 megkezdett fészek közül

egyiket sem végzi be teljesen. E fészekben fekszik állatocskánk rossz időben, az éjjelen át és télen is, még 3—4 fiát is ide helyezi, és pedig a nyár folytán kétszer kölykezik. Fészek helyett azonban faodával is megelégszik. Őszkor mogyorót, makkot stb. hord ugyan össze mint téli készletet, de gyakran nem emésztí föl. A legnagyobb ellensége a nyuszt (*Mustela martes*), mely épp oly ügyesen ugrik és kuszik, mint a mókus, csak arra nem képes, hogy a magasról oly könnyen a földre ugorjék mint ez.

Erdészetiileg véve a mókus igen fontos, és pedig kártékony állat. Tulajdonképi táplálékát az erdei fák magvai teszik, miért is különösen, ha igen nagy számra fölszaporodik, a makkozást csökkenti. Legveszélyesebbek a mókusok a bikkésekben akkor, midőn a bikkmag csirázni és hajtani kezd. Egyetlen egy mókus itt igen nagy károkat tehet, a mennyiben a fejlődő szikeket, melyeket nagyon szeret, leharapdossa, de a tölgy-makkot, a csirázó fenyőmagot és a gyöngéd fenyőfanövényeket is kiássa. Ezen tulajdonképeni táplálékát illetőleg az evet mindenütt egyforma kártékonynak mutatkozik. Néha azonban szükségből, de sokszor úgy látszik minden indok nélkül is más táplálékhoz is nyul, t. i. magát a fát bántja és pedig a legkülönbözőbb és igen föltűnő módon. Általában tapasztaljuk, hogy az állatok a másodrendű tápláléknak keresésében törvényszerűséget soha nem követnek, s hogy ebben mindenkor a szeszélyességnek vagy rendkívüliségnek jellegét tüntetik föl.

Az evetkének másodrendű táplálékához tartoznak először is a fenyőfarügyek, különösen télen, midőn a földön fekvő magvakat a hó födí. Számos észlelet által bebizonyult, hogy a mókus nem csak a levélrügyeket, de még a virágrügyeket is szereti összerágcsálni.

Egy további, még inkább kártékony működése az evetnek az, hogy nem csak a tülevelű, de a lombos fák kérgét is lehá-

mozza. Különösen a vörösfenyő kérget kedveli. Rágcsálását rendszeren néhány lábbal a fa csucsa alatt kezdi meg, hol a kéreg még gyenge, a törzs azonban már még is oly vastag s erős, hogy a rongáló állat súlyát kibírja; rendszerint gyűrű alakban rágja ki a kérget, mire a fa csucsa mulhatlanul elhal. A luczfenyő kérget már kevesbbé bántja, de a tölgyfát, bikk- és gyertyánfát, sőt még a vad gesztenyét is alkalmilag rongálja. A legföltünőbb rongálások azonban leginkább az erdei fenyőn észlelhetők, melynek kérget csavaralakban rágja le köröskörül.

Egy további kár, melyet mókusunk tesz, az erdészetet ugyan csak közvetve éri, de mindenesetre megemlítendő. A mókus t. i. számos hasznos vagy legalább kellemes madárnak fiait pusztítja. Mindebből következik, hogy a mókust erdeinkben elszaporodni ne hagyjuk, hanem erdeink bohóczát jól célzott puskalövések által annyira pusztítsuk, hogy nagy károkat ne tessen.

A mókushoz külsőleg hasonló állatok a pölék (*Myoxus*), melyek mintegy átmenetet képeznek a mókusoktól az egerekhez. A zoolog a pöléket kétségkívül a mókusokhoz is sorolná, hogy ha belső szervezetük azoktól lényeges eltéréseket nem mutatna. A pölék feje kicsiny, keskeny, inkább az egérhez hasonló hegyes arczorrral és jó nagy fülekkel. Sűrűen szőrös farkuk a jobb- és balfelül levő hosszabb oldalszőrök következtében két-sorosnak tűnik elő. Elölábaik 4 ujjal és hüvelykdurvánnyal birnak, hátsó lábaik pedig 5 ujjasok. A mint külsejök a mókusra emlékeztet, úgy egyeznek azzal életmódjukban is.

Különösen csak 4 faj említendő, mely nálunk szokott előfordulni, s ezek rendszeren erdeinket lakják és magvakkal, gyümölcsökkel, rügyekkel, fakéreggel és különféle apró állatokkal táplálkoznak. Főképen a fiatalabb lombos erdőket kedvelik, s rend szerint csakis alkonyatkor vagy pedig éjjel ugrándoznak

a fák ágai között, a napot átaluszzák, a hideg évszakot pedig teljesen megmerevedve töltik el.

Pöléink legnagyobbika az éti pöle (*Myoxus glis* L.) mely bizonyára inkább nevérol mintsem alakjáról és külsőjéről ismeretes. Az ókor történetéből tudjuk, hogy husát a rómaiak nagyon kedvelték miért is bizonyos hizlaldákban (*gliraria*) makkal hizlalták. Lágý gereznája felül hamuszürke néha barnásszinü, alul fehér; szemei körül sötétszinü kör van. Leginkább lombos fákkal benőtt dombos vidékeket kedvel néha a kertekbe is vonul minthogy a nedvdús gyümölcsöket nagyon is szereti. A rágesálók közt alig van állat mely őt a falánk-ságban fölülmulná, addig eszik míg csak bir, minek következtében nagyon meg szokott hizni. Őszfelé téli készletet gyűjt laktanyájába, melyet valamely odvas fában vagy sziklahasadékban ütött volt föl, de a fákon a mókuséhoz hasonló felül zárt fészket is épít, melybe oldalról van a bejárás. A telet ezen móhával puhán kirakott lakásában összegöngyölödve tölti el mély álomban. Az éti-pöle talán valamennyi téli alvó között a legmélyebben alszik. A tél folytában ugyan néha föl is ébred és mintegy kábulva, öntudatlanul vesz valamit magához a téli készletből. Tavaszi fölébredése elég későre esik rendszeren, csak ápril végére, tehát mintegy 7 hónapig alszik mire aztán nem sokára párzik. A párzás után hat hétre, tehát junius havában szüli a nöstény 3—7 csupasz vak kölykét, melyek azonban nagyon gyorsan nőnek és csak rövid ideig szopnak. Főképen a bikk erdőkben szoktak nagyon elszaporodni s ott a hol elszaporodtak mint péld. Krainában az erdőnek csak kárára vannak, mert nem csak, hogy a makkot eszik, de még néha a fák kergét is rongálják. Ugy látszik, hogy mindenkor oda vonulnak hol a legbővebb táplálékra akadnak.

Az éti pölénél kisebb a kerti- vagy nagy mogyoró pöle (*M. nitela* Gartenschläfer, *grosse Haselmaus*) Boglyas

farka testénél rövidebb, a végén fekete színű. Gereznája fölül vöröses barna, alul fehér; a fej mindkét oldalán egy-egy a szemeket is körülvevő fekete sáv vonul le a nyak felé. Életmódra, táplálékra teljesen egyezik az előbbivel, csak hogy nálán amannál valamivel élénkebb és harapósabb.

Különösen párzás idejekor, mely május első felére esik a hímek a nőtényekért erős harczokat vívnak.

A nagy mogyoró pöle különösen gyümölcskertjeinknek üldözendő ellensége. Nyalánkságánál jó izlést is tanusít, a menyinyiben mindig csak a legjobb és a legnedvdúsabb gyümölcsöket keresi ki magának, ezen keresésnél azonban sokat kószolgat, miért is sokkal többet ront mintsem megeszik.

A kerti pölétől kevésbé különbözik az erdei pöle (*M. dryas* Baumschläfer) és pedig csak az által, hogy a fej két oldalán lévő fekete sáv csakis a fülig ér, farka pedig végig boglyas szőrű. Életmódja az előbbiével meg egyezik; különben ezen állat életmódjának tanulmányozását a t. erdész uraknak figyelmébe ajánlanám, minthogy a *M. dryas* Európának többi országaiban alig fordul elő, nálunk pedig nem ritka.

A pölék legkisebbike az egérnagyságu kis mogyoró pöle (*M. avellanarius* L.) (Haselmaus) Ezen igen csinos állatának háta és hasa ocker-sárga, torka pedig fehér. Testhosszaságu és kétsorosan szőrzött farka nem boglyas. A kis mogyoró pöle inkább bokros helyeken, mintsem erdőkben szeret tartózkodni, különösen pedig a mogyoróbokrokat kedveli, hová árnyékos helyre a földhöz közel fűszálakból készült, szabadon álló, elég mesterséges fészket rakja. Téli fekhelyül pedig odvas fákat vagy pedig gyökéralatti kis üregeket keres föl, hova néha még készleteket is gyűjt. Párzási ideje rendszeren júliusra esik s mintegy 4 hétre reá a nőtény 3—4-et kölykezik. A kölykek csupaszkok, vakok s 4 hétnél tovább is szopnak, noha már annyira is meg nőttek, hogy a fészket is elhagyhatják.

A mi a pölének erdészetileg érdekes farongását illeti, annyi bizonyos, hogy a fák kérgét gyűrűalakban lerágják különösen tavaszkor midőn a fejlődő cambium (képzősejt) réteg elég nedvtartalmu s e tekintetben főképen a *M. glis* és a *M. avellanarius* említendők. A rongálás azonban sohasem nagy jelentőségű már azért sem mert a kéreg itt is mint a mókusnál csak másodrendű táplálék tehát a fák rongálása nem is mindenütt és csakis bizonyos körülmények mellett, talán más táplálék hiányával észlelhető. A pölének és különösen az éti pölének fölróják távábbá még azt is, hogy a fenyőfa tobozokat a bennök levő magvak miatt összerágja. Farongálásokat főképen a nyíren, jávoron és égeren tapasztaltak.

Minden esetre érdemes és a tudomány szempontjából érdekes is volna, a pölék itt röviden körvonalozott életmódját eredeti észleletek által kiegészíteni s érdemlegesen meg is alapítani.

(Folytatása következik.)

Kriesch János,
műegyetemi tanár.

Kassa sz. kir. város erdőhivatalának évi jelentése 1873-ról.

Ismerteti : B.

Kassa sz. kir. város erdőhivatala a lefolyt 1873. évről a vezetésére bizott erdőségek gazdasági ügyviteléről a városi közönségnek egy igen terjedelmes és részletes jelentést mutatott be, s ugyanezt ki is nyomtatván, az ott helyben megjelenő „Haladás” czimű lap mellett szétküldötte, s ezzel a nyilvánosságának is átadta.

E jelentés szerkesztőségünkhöz is külön beküldetvén, annak lapunk olvasóit érdekelhető főbb adatait az alábbiakban össze-